

Burgerschap

SBO De Kristal
MAARSSSEN

de**Kristal**
Speciaal Basis Onderwijs

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
1 Inleiding	4
1.1 Inleiding	4
2 De context	5
2.1 De wet Burgerschap	5
3 Onze school	6
3.1 Kenmerken van onze school	6
4 Ons schoolconcept	7
4.1 Algemeen	7
4.2 Missie	7
4.3 Kernwaarden	7
4.4 Basiswaarden	7
4.5 Visie	7
4.6 Doelen voor Burgerschap	8
4.7 Visie-uitspraken	8
4.8 Hoofddoelen en burgerschap	9
4.9 Sociale en maatschappelijke competenties	9
5 Uitwerking doelen	11
5.1 Sociale ontwikkeling	11
5.2 Democratisch burgerschap	12
5.3 Participatief burgerschap	13
5.4 Digitaal burgerschap	14
5.5 Identiteit, solidariteit en diversiteit	15
5.6 Maatschappelijke thema's	16
5.7 Algemene en culturele ontwikkeling	16
5.8 Internationalisering	17
6 Ons aanbod en onze aanpak	18
6.1 Ons schoolcurriculum	18
6.2 Onze aanpak	18
6.3 Toetsing en afsluiting	19
6.4 Ons schoolklimaat - de school als oefenplaats (leerlingenraad)	19
7 Kwaliteitscultuur	21
7.1 Kwaliteitscultuur en -structuur	21
7.2 Personeelsbeleid	21
7.3 Specialismen	21
8 Zorg voor kwaliteit	22
8.1 Algemeen	22
8.2 Kwaliteitszorg	22
8.3 IJkpunten voor goed burgerschapsonderwijs	23
8.4 Publieke verantwoording	23
8.5 De module Burgerschap	24
9 Taakverdeling	25
9.1 Organisatie (wie doet wat)	25

10 Actiepunten 2022-2023	26
11 Meerjarenplanning 2022-2023	27

1 Inleiding

1.1 Inleiding

Dit beleidsstuk gaat over burgerschap. Gelet op de wet zijn we verplicht om actief burgerschap, sociale cohesie en sociale integratie op een doelgerichte en samenhangende wijze te bevorderen. In de kern gaat burgerschap om de bereidheid en het vermogen om deel uit te maken van de gemeenschap en daar een actieve bijdrage aan te leveren.

Het is niet vanzelfsprekend dat burgerschapsonderwijs een heldere positie heeft in het (ons) onderwijs. Sterker nog: burgerschap is vaak fragmentarisch en niet herkenbaar in ons onderwijs aanwezig. Als we echt op een goede wijze vorm willen geven aan burgerschapsonderwijs, dan vraagt dat om effectief beleid en een gestructureerde, doelgerichte en planmatige aanpak.

Dit beleidsstuk sluit aan bij de wetgeving over burgerschap en richt zich primair op onze visie en onze doelen met betrekking tot burgerschap. Hoe kijken we aan tegen burgerschap op school en wat willen we bereiken? Op onze school onderscheiden we acht doelen voor burgerschap. In dit beleidsstuk zijn deze zeven doelen nader uitgewerkt en weggezet in een leerplan (een curriculum).

Dit beleidsstuk biedt ons een gezamenlijk concept over wat burgerschap inhoudt, en een raamwerk om concreet invulling te geven aan ons burgerschapsonderwijs.

2 De context

2.1 De wet Burgerschap

Sinds 2006 is iedere school bij wet verplicht om aandacht te besteden aan burgerschapsvorming. Op 17-11-2020 heeft de Tweede Kamer ingestemd met de nieuwe aangepaste burgerschapswet (de wet is ingegaan op 01-08-2021). De nieuwe wet heeft als doel het versterken van het burgerschapsonderwijs en het verduidelijken van de taken en de rollen van het bestuur en de school. Burgerschapsonderwijs krijgt met de wet ook een meer verplichtend karakter. De wettelijke burgerschapsopdracht bepaalt:

1. Het onderwijs bevordert actief burgerschap en sociale cohesie op doelgerichte en samenhangende wijze, waarbij het onderwijs zich in ieder geval herkenbaar richt op:
 - het bijbrengen van respect voor en kennis van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat, zoals verankerd in de Grondwet, en de universeel geldende fundamentele rechten en vrijheden van de mens en het handelen naar deze basiswaarden op school;
 - het ontwikkelen van de sociale en maatschappelijke competenties die de leerling in staat stellen deel uit te maken van en bij te dragen aan de pluriforme, democratische Nederlandse samenleving;
 - het bijbrengen van kennis over en respect voor verschillen in godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, afkomst, geslacht, handicap of seksuele gerichtheid alsmede de waarde dat gelijke gevallen gelijk behandeld worden.
2. Het bevoegd gezag draagt zorg voor een schoolcultuur die in overeenstemming is met de waarden, bedoeld in het eerste lid, onderdeel a, creëert een omgeving waarin leerlingen worden gestimuleerd actief te oefenen met de omgang met en het handelen naar deze waarden en draagt voorts zorg voor een omgeving waarin leerlingen en personeel zich veilig en geaccepteerd weten, ongeacht de in het derde lid, onder c, genoemde verschillen.

Wat betekent de wet concreet voor onze school? Onze school dient allereerst te beschikken over een eigen visie en eigen doelen voor burgerschapsonderwijs. Op basis van onze visie en onze doelen is een samenhangend programma (curriculum) voor de burgerschapsvorming van onze leerlingen ontwikkeld. Het curriculum zal verduidelijkt hoe wij burgerschap in de verschillende leerjaren bevorderen, wat leerlingen concreet leren en hoe er geëvalueerd wordt. Ook spreekt het wetsvoorstel over basiswaarden van de democratische rechtstaat. Onze school zal helder moeten maken op welke manier deze basiswaarden herkenbaar in ons onderwijs vorm krijgen. Ons schoolbestuur (het bevoegd gezag) heeft een zorgplicht voor de schoolcultuur. De regering vindt het nodig om een bredere basis te creëren om te kunnen ingrijpen indien een schoolcultuur antidemocratische elementen bevat.

We houden zelf ruimte om inhoud en vorm te geven aan burgerschapsonderwijs. Dat is het logische gevolg van de vrijheid van onderwijs, maar de wet laat zien dat er wel een aantal zaken verplicht is:

1. Zorgen voor kennis van de democratie en de rechtsstaat zelf, alsmede de grondrechten
2. Zorgen voor kennis van en inzicht in de werking van en respect voor de basiswaarden
3. In ieder geval (ook) aandacht besteden aan vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit
4. Ontwikkelen van sociale competenties
5. Ontwikkelen van maatschappelijke competenties
6. Een oefenplaats zijn waarin actief kan worden geoefend met de basiswaarden

3 Onze school

3.1 Kenmerken van onze school

Om effectief gestalte te geven aan burgerschapsonderwijs vinden wij het noodzakelijk om de 'omgeving' van de school in kaart te brengen. Immers, goed burgerschapsonderwijs sluit aan bij de leefwereld van de leerlingen, hun interesses, hun problemen en de risico's die hiermee gepaard gaan. Allereerst geven we korte typering van de leerlingen, de ouders en de omgeving van de school, vervolgens beschrijven we de mogelijke risico's. Het laatste is van belang om de leerstof en de aanpak vast te stellen.

Voor een uitgebreider beeld van onze leerlingen verwijzen we naar de beschrijving leerlingpopulatie die wij ieder jaar opstellen.

Aspect	Korte typering
De leerlingen	Wij zijn een school voor speciaal basis onderwijs. Dit betekent dat de leerlingen die onze school bezoeken allen beschikken over een TLV die is afgegeven vanwege specifieke onderwijsbehoeften die passen bij het SBO. Deze behoeften kunnen betrekking hebben op intelligentie, gedrag, werkhouding.
De ouders	Onze ouders/verzorgers hebben diverse achtergronden. Van laag tot hoog sociaal milieu, van laag tot hoog begaafd. De betrokkenheid van ouders op de school is op een ruim voldoende niveau.
De omgeving	De school staat in een wijk die in de jaren 80 gebouwd is. Een heel klein deel van onze leerlingen komt uit deze of omliggende wijken. De Kristal heeft een regionale functie. Ondanks dit vinden wij een goed contact met onze wijkbewoners van groot belang. De wijk kenmerkt zich door een gemiddeld sociaal milieu. Er wonen nog veel bewoners vanaf het begin, waardoor de wijk relatief oudere inwoners heeft. We zien wel dat de wijk verjongt. In de wijk staat ook een school voor voortgezet onderwijs. Hierdoor is de druk van schoolgaand verkeer groot. Verkeer is een jaarlijks terugkerend aandachtspunt voor school, wijk en gemeente.

4 Ons schoolconcept

4.1 Algemeen

Om goed burgerschapsonderwijs te (kunnen) geven, hebben we eerst vastgesteld wat we onder burgerschap verstaan. Burgerschap verwijst naar de manier waarop mensen met elkaar omgaan en dan met name naar de manier waarop we omgaan met verschillen tussen mensen, met diversiteit, met tegenstellingen en met conflicten. Daarnaast verwijst Burgerschap naar de relatie tussen overheid en burgers, naar de manier waarop we beslissingen nemen en naar de rechten van de mens. De wet schrijft voor dat we ons richten op [1] kennis over en respect voor de basiswaarden van de democratische rechtsstaat en [2] het ontwikkelen van sociale en maatschappelijke competenties. Deze aspecten zijn in dit hoofdstuk nader uitgewerkt.

4.2 Missie

Onze school draagt bij aan de ontwikkeling van de leerlingen tot democratische burgers die democratisch kunnen handelen, zich staande kunnen houden in, en een actieve bijdrage willen leveren aan onze pluriforme samenleving. Hierbij vinden wij het belang dat de leerlingen gedurende hun schoolloopbaan zichzelf en de ander steeds beter leren kennen

4.3 Kernwaarden

Burgerschap lijkt in de uitwerking vaak te relateren aan zogenaamde kleine waarden. Denk daarbij aan goed met de burens omgaan, de omgeving netjes houden, oog hebben voor anderen, je aan de verkeersregels houden etc.

Maar burgerschap steunt vooral op grote waarden. Plato en Aristoteles onderscheidden al ver voor Christus vier kardinale deugden, te weten rechtvaardigheid, verstandigheid, moed en gematigdheid. De Nederlandse ethici Fokkink en Kinneging hebben van deze vier deugden omgebogen naar een meer relationele versie

- Rechtvaardigheid
- Weldadigheid
- Waardigheid
- Vrijheid

Deze grote waarden kunnen een rol spelen in ons curriculum en onze omgang met leerlingen, ouders/verzorgers en elkaar. Zeker is dat onze eigen normen en waarden een belangwekkende rol spelen bij ons burgerschapsonderwijs. Voor onze school hanteren wij de volgende vijf kernwaarden:

- Vertrouwen
- Verbinding
- Eigenheid
- Groei
- Transparantie

4.4 Basiswaarden

Een belangrijk aspect van de wettelijke burgerschapsopdracht is de bevordering van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat. De relevante basiswaarden voor het onderwijs zijn vastgelegd in het wettelijke kader. Het gaat om:

- vrijheid van meningsuiting
- gelijkwaardigheid
- begrip voor anderen
- verdraagzaamheid [tolerantie]
- afwijzen van onverdraagzaamheid
- afwijzen van discriminatie
- autonomie
- verantwoordelijkheidsbesef

Op onze school besteden we doelgericht aandacht aan de basiswaarden. Dit doen wij door middel van de methode 'de Vreedzame school'. Daarnaast komen ze aan bod bij andere lessen wanneer dat nodig en/of nuttig is.

4.5 Visie

Onze leerlingen groeien op in een steeds complexere, pluriforme maatschappij. Onze school vindt het van belang om haar leerlingen op een goede manier hierop voor te bereiden. Onze leerlingen maken ook nu al deel uit van de samenleving.

Allereerst is kennis van belang, maar daar blijft het wat ons betreft niet bij. Wij vinden het belangrijk en noodzakelijk dat onze leerlingen op een bewuste manier in het leven staan, waarbij ze niet alleen respect hebben voor anderen en andersdenkenden, maar ook naar anderen omzien.

In de school leren wij onze leerlingen daarom goed samen te leven en samen te werken met anderen. Wij willen leerlingen brede kennis over en verantwoordelijkheidsbesef meegeven voor de samenleving. Onze school zien we als een maatschappij in het klein. Hier kunnen en mogen onze leerlingen iedere dag oefenen en fouten maken.

4.6 Doelen voor Burgerschap

Vanuit onze missie, onze kernwaarden en onze visie hebben we de doelen voor burgerschapsonderwijs vastgesteld. Bij ieder doel gaat het wat ons betreft om de componenten [1] kennis, [2] vaardigheden, [3] attitude en [4] reflectie. Via de gekozen doelen richten we ons op de persoonsvorming van de leerlingen en de ontwikkeling van sociale en maatschappelijke competenties.

Onze doelen zijn:

1. We voeden onze leerlingen op tot fatsoenlijke evenwichtige mensen die respectvol (vanuit duidelijke waarden en normen) omgaan met zichzelf, de medemens en de omgeving (socialiteit).
2. Wij voeden onze leerlingen op tot personen die weten wat democratie inhoudt en die daar ook naar handelen (democratie).
3. We voeden onze leerlingen op tot mensen die (digitaal) "meedoen", die (digitaal) actief betrokken willen zijn op de samenleving, die gericht zijn op (digitale) samenwerking en die iets voor anderen willen betekenen (participatie).
4. We voeden onze leerlingen op tot personen die kennis hebben van, en respect voor andere opvattingen en overtuigingen (religies - levenswijzen), tot leerlingen met een goed zelfbeeld, met (eigen) opvattingen en een eigen (persoonlijke) identiteit (identiteit, solidariteit en diversiteit).
5. We zorgen voor kennis en een attitude (kritische zin) m.b.t. actuele, maatschappelijke thema's (onder andere duurzaamheid). Onze leerlingen kunnen een standpunt innemen en hun mening over maatschappelijke thema's effectief verwoorden (betrokkenheid).
6. We richten ons op de algemene ontwikkeling en we geven onze leerlingen culturele bagage mee voor het leven (culturele ontwikkeling).
7. Wij bieden onze leerlingen seksuele voorlichting zodat zij kennis hebben van hun eigen lijf en van de andere sekse en hun eigen grenzen kunnen bewaken en aangeven en die van een ander respecteren.
8. We geven onze leerlingen zicht op internationale betrekkingen, op Nederland in de wereld (wereldburgerschap).

Burgerschap is een basisvak waaraan wij dagelijks aandacht besteden met behulp van onze methodes voor sociaal-emotionele ontwikkeling en wereldoriëntatie. Op basis van onze visie kiezen wij voor aanvullende activiteiten die wij vastleggen in de jaarkalender burgerschap.

4.7 Visie-uitspraken

We vinden het nodig dat onze school een bijdrage levert aan de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen, omdat dit bij een groot deel van onze leerlingen niet vanzelf gaat. Wij kunnen hierin het verschil maken.

We vinden het nodig dat onze school een bijdrage levert aan het leren kennen van democratische principes, omdat dit nodig is om goed te kunnen functioneren in onze democratische rechtstaat.

We vinden het nodig dat onze school een bijdrage levert aan het leren (digitaal) deelnemen aan de maatschappij en maatschappelijke verbanden van de leerlingen, omdat kunnen participeren in de maatschappij een noodzakelijke vaardigheid is.

We vinden het nodig dat onze school een bijdrage levert aan het leren om belangeloos iets voor anderen te doen (geen voor wat, hoort wat mentaliteit), omdat leerlingen zo leren dat dit belangrijk is om samen goed te kunnen leven in de maatschappij.

We vinden het nodig dat onze school een bijdrage levert aan het ontwikkelen van kennis van en respect voor diverse godsdiensten en levensbeschouwingen, omdat leerlingen hierdoor begrip kunnen hebben voor de ander en goed

kunnen samenleven in onze maatschappij.

We vinden het nodig dat onze school een bijdrage levert aan het ontwikkelen van solidariteit en het omgaan met diversiteit, omdat we hiermee onze leerlingen bewust maken van het belang van solidariteit en diversiteit in de maatschappij.

We vinden het nodig dat onze school een bijdrage levert aan het ontwikkelen van gezond zelfbeeld, aan de ontwikkeling van een eigen [persoonlijke] identiteit, omdat dit gezond zelfbeeld en besef van eigen identiteit de basis is van goed kunnen functioneren in de maatschappij.

We vinden het nodig dat onze school een bijdrage levert aan het ontwikkelen van standpunten m.b.t. maatschappelijke vraagstukken, omdat leerlingen hierdoor leren hun mening te vormen en verwoorden en dat zij ervaren invloed kunnen uitoefenen op ontwikkelingen in de maatschappij.

We vinden het nodig dat onze school een bijdrage levert aan de meer algemene en de culturele ontwikkeling van de leerlingen, omdat leerlingen hierdoor een goed beeld hebben van de maatschappij waarin zij leven.

We vinden het nodig dat onze school een bijdrage levert aan de seksueel ontwikkeling van leerlingen, zodat zij kennis hebben over dit onderwerp en hierdoor weerbaar zijn op dit vlak.

4.8 Hoofddoelen en burgerschap

Ons onderwijs kent drie hoofddoelen: kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming. De doelen die we vaststelden voor burgerschap zijn eenvoudig te relateren aan de hoofddoelen:

Kwalificatie en Burgerschap: onze leerlingen moeten kennis en inzicht krijgen in onze samenleving en de diversiteit daarin, de werking van onze democratische rechtsstaat en de eigen rol daarin.

Socialisatie en Burgerschap: we moeten onze leerlingen inwijden in een democratische cultuur en ze stimuleren tot een vreedzame en humane houding ten opzichte van anderen en de 'omgeving', de wereld om hen heen.

Persoonsvorming en Burgerschap: het is belangrijk om te reflecteren op de eigen identiteit, om betekenis te geven aan de wereld om je heen en de eigen rol daarin. En daarnaast: het is belangrijk om te bepalen hoe je je tot de ander en de wereld om je heen wilt verhouden.

4.9 Sociale en maatschappelijke competenties

Burgerschap richt zich op de sociale en maatschappelijke vorming van jonge mensen. Burgerschap gaat over hoe mensen met elkaar samenleven. Daarom is burgerschapsonderwijs erop gericht dat leerlingen de sociale en maatschappelijke competenties verwerven die daarvoor nodig zijn. Welke competenties dat precies zijn is niet voorgeschreven, omdat dit afhangt van de actualiteit, de context van de school, de leefwereld van de leerlingen en onze eigen opvattingen. Op onze school richten we ons op de volgende competenties:

Sociale competenties [zie de methode Vreedzame school]	Maatschappelijke competenties
IK: besef hebben van jezelf	Discussiëren – argumenteren – communicatief vermogen
IK: zelfmanagement	Presenteren, overtuigen, weerbaar zijn
IK: relaties aangaan en onderhouden	Kritisch vermogen – informatieverwerking - elkaars grenzen respecteren
IK: samenwerken met anderen	Betrokkenheid en helpend-zijn
DE ANDER: empathie	Integer en moreel handelen
DE ANDER: waarderen van verschillen	Loyaliteit, respect
DE ANDER: conflicten oplossen	Diplomatiek en tactvol zijn
DE ANDER: vrienden maken	Creatief denken
OMGEVING: verantwoordelijkheid	Flexibiliteit – aanpassingsvermogen
OMGEVING: passend gedrag	Omgevingsbewustzijn (gedrag in de publieke ruimte)
	Initiatief nemen – doorzettingsvermogen
	Omgaan met (sociale) media

Bijlagen

1. Nulmeting burgerschap najaar 2022

5 Uitwerking doelen

5.1 Sociale ontwikkeling

In het Onderzoekskader 2021 van de Inspectie van het Onderwijs wordt (o.a.) het thema 'Schoolklimaat' beschreven. Onze school moet zorgen voor schoolklimaat dat bijdraagt aan het ontwikkelen van sociale en maatschappelijke competenties. Oftewel: onze school moet de leerlingen voorbereiden op het leven in de maatschappij. Het is allereerst nodig dat we de kenmerken van de leerlingenpopulatie (jaarlijks) en de leefwereld in beeld brengen, omdat we onze (ambitieuze) doelen, onze aanpak en ons leerstofaanbod op die kenmerken zullen moeten afstemmen. We zien de sociale ontwikkeling als een onderdeel van burgerschap, hoewel we beseffen dat de sociale (sociaal-emotionele) ontwikkeling een voorwaarde is voor goed burgerschap. Alleen als je goed in je vel zit en als je goed kunt omgaan met anderen en de omgeving waarin je leeft, kun je een actieve rol vervullen in de maatschappij. In onze visie richt de sociaal-emotionele ontwikkeling zich op drie aspecten: de ontwikkeling van de persoonlijkheid (persoonsvorming), de ontwikkeling van relationele competenties (omgang met anderen) en de ontwikkeling van het omgevingsbewustzijn (omgang met de leef-omgeving).

Op onze school is de sociaal-emotionele ontwikkeling een vak dat wij aanbieden met de methode 'Vreedzaam', maar vanzelfsprekend is de sociale ontwikkeling ook een integraal onderdeel bij alle andere vakken en de dagelijkse omgang met onze leerlingen. Op onze school hebben we sociale competenties vastgesteld (zie hoofdstuk 4) waarover de leerlingen uiteindelijk moeten beschikken. We bieden de sociaal-emotionele ontwikkeling aan met behulp van de methode 'De Vreedzame school' en we volgen de ontwikkeling met een leerlingvolgsysteem (Zien! en Kindbegrip). De sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen wordt besproken tijdens de OGW/HGW besprekingen (viermaal per jaar) en tijdens de gesprekken met de ouders van de leerlingen.

Kenmerkend voor onze school is:

- Een zeer sterk schoolklimaat;
- Een pedagogisch tactische aanpak;
- Competentie vergrotend werken in de groepen 1, 2 en 3;
- Het gebruiken van de leerlijn leren leren;
- Dat leerlingen van de bovenbouw aanwezig zijn tijdens start- en rapportgesprekken;
- Dat wij leerlingen nauwgezet volgen en op basis van de resultaten van Zien en Kindbegrip gesprekken aangaan;
- Er een jeugdzorgwerker in de school aanwezig is die leerlingen die dat nodig hebben ondersteunt op gebied van sociale ontwikkeling.

Onze doelen/ontwikkelpunten op dit vlak zijn:

- De school heeft ambitieuze verwachtingen (vastgesteld) over het niveau dat de leerlingen kunnen bereiken m.b.t. de sociale en maatschappelijke competenties;
- De school heeft de (te bereiken) sociale en maatschappelijke competenties vastgesteld met als uitgangspunt het vervolgonderwijs;
- De school heeft onderbouwd welke resultaten ze wil bereiken m.b.t. de sociale en maatschappelijke ontwikkeling;
- De school brengt de resultaten m.b.t. de sociale en maatschappelijke ontwikkeling betrouwbaar en inzichtelijk in kaart;
- De school kan aantonen dat zij haar doelen m.b.t. de sociale en maatschappelijke ontwikkeling behaald heeft.

Deze nemen wij op in het schoolplan en de daaruit voorkomende jaarplannen.

Kwaliteitsindicatoren	
1.	De leerlingen en het personeel voelen zich aantoonbaar veilig op school <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard VS2 - Schoolklimaat</i>
2.	De school heeft een goed beeld van de kenmerken van de leerlingenpopulatie <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OR2 - Sociale en maatschappelijke competenties</i>
3.	De school zorgt voor de sociale, fysieke en psychische veiligheid van de leerlingen op school gedurende de schooldag <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard VS2 - Schoolklimaat</i>
4.	De school kan aantonen m.b.v. een gestandaardiseerd instrument dat de leerlingen zich veilig voelen <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard VS1 - Veiligheid</i>
5.	De school monitort de veiligheid en het welbevinden minstens één keer per jaar met een gestandaardiseerd instrument <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard VS1 - Veiligheid</i>
6.	De school treft maatregelen om de situatie te verbeteren als de uitkomsten van de monitoring daartoe aanleiding geven <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard VS1 - Veiligheid</i>
7.	De school voorkomt zo veel mogelijk (digitaal) pesten, agressie en geweld in elke vorm <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard VS1 - Veiligheid</i>
8.	De school treedt zo nodig snel en adequaat op als er sprake is van (digitaal) pesten, agressie en geweld <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard VS1 - Veiligheid</i>
9.	De school heeft een persoon aangesteld die aanspreekpunt is voor ouders en leerlingen in geval van pesten <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard VS1 - Veiligheid</i>
10.	De school hanteert de meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard VS1 - Veiligheid</i>
11.	De school komt de plichten na m.b.t. het melden, overleggen en aangifte doen van zedenmisdrijven <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard VS1 - Veiligheid</i>

5.2 Democratisch burgerschap

Wij verbinden de term 'democratisch burgerschap' met twee zaken: het gaat om [1] kennis van en [2] betrokkenheid bij de democratie. Ons onderwijs moet ervoor zorgen dat onze leerlingen als volwaardig burgers aan de samenleving kunnen deelnemen. Dat vraagt allereerst om bepaalde omgangs- en communicatievormen. In dat kader leren we onze leerlingen om te overleggen (te polderen), te discussiëren, te debatteren en te argumenteren. We ontwikkelen empathisch vermogen, een kritische houding, oplossend vermogen en een respectvolle omgang ten aanzien van anderen en andersdenkenden. We geloven dat de maatschappij (de democratie) alleen naar behoren kan functioneren bij de gratie van mondige, goed geïnformeerde en zelfstandig denkende burgers.

Op onze school hebben we vastgesteld welke maatschappelijke competenties we van belang vinden (zie hoofdstuk 4). Om deze competenties eigen te maken, functioneert onze school als een oefenplaats voor democratisch burgerschap (zie het Onderzoekskader 2021). We zorgen voor een veilig en inclusief schoolklimaat, waarin we onze leerlingen laten oefenen in relatie tot de basiswaarden en de door ons vastgestelde sociale en maatschappelijke competenties. Het democratisch burgerschap wordt bij uitstek geoefend in ons curriculum, tijdens de groepsvergaderingen en de bijeenkomsten van de leerlingenraad.

Onze school richt zich ten aanzien van democratisch burgerschap niet alleen op vaardigheden en attitudes, maar ook op kennis. We vinden dat een gebrek aan kennis de democratie ondermijnt. Onze leerlingen moeten weten hoe ons politieke bestel functioneert en wat de belangrijkste aspecten zijn van een gezonde democratie.

Kenmerkend voor onze school is:

- Er is een leerlingenraad die maandelijks vergadert. Deze wordt democratisch gekozen.
- De methode 'Vreedzaam' biedt een leerstofaanbod dat dekkend is voor democratisch burgerschap.
- Er zijn opgeleide mediators die leerlingen tijdens pauzes ondersteunen bij conflicten.

Onze doelen op dit vlak zijn:

- Het implementeren van de nieuwste versie van de methode 'Vreedzaam' omdat deze dekkend is voor de doelen met betrekking tot burgerschap;
- Het implementeren van een methode voor wereldoriëntatie waarin aanbod is ten aanzien van democratisch burgerschap;
- Het vaststellen van welke maatschappelijke competenties ontwikkeld worden.

Deze nemen wij op in het schoolplan en de daaruit voorkomende jaarplannen.

Kwaliteitsindicatoren	
1.	Onze school beschikt over een leerlingenraad <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard VS2 - Schoolklimaat</i>
2.	Het onderwijs draagt bij aan de verwerving van de sociale en maatschappelijke competenties die nodig zijn om optimaal te kunnen deelnemen en bijdragen aan de samenleving <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OR2 - Sociale en maatschappelijke competenties</i>
3.	De leerlingen nemen de democratische spelregels in acht <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OR2 - Sociale en maatschappelijke competenties</i>

5.3 Participatief burgerschap

Een belangrijk element van burgerschap is participatie. We leren onze leerlingen om actief betrokken te zijn op de samenleving, om mee te doen. Het is ons inziens belangrijk dat onze leerlingen participeren in andere organisaties, andere verbanden en andere gemeenschappen. Onze school is immers niet de enige plaats waar onze leerlingen waarden en normen meekrijgen. We bereiden onze leerling samen met anderen voor op een leven in de maatschappij: 'it takes a whole village to raise a child!'. Om die reden zorgen de leraren dat ze hun leerlingen kennen, dat ze weten in welke 'clubjes' ze actief zijn. We stimuleren onze leerlingen om actief te zijn of te worden in clubverband. In dat kader bieden we onze leerlingen bijvoorbeeld een scala van mogelijkheden aan om kennis te maken met een sportvereniging of deel te nemen aan culturele activiteiten.

In onze lessen geven we aanzetten tot gemeenschapszin, leren we ze om betrokken te zijn op de omgeving en daarvoor ook verantwoordelijkheid te nemen. We vinden iets, belangeloos voor anderen doen, iets voor anderen doen zonder dat daar direct een tegenprestatie tegenover staat, heel belangrijk. Dit principe wordt al geoefend in de groepen, omdat we de leerlingen elkaar laten helpen bij hun werk. De leerlingen zorgen er samen voor dat het klaslokaal en de gang een verzorgde indruk maken. En groter: jaarlijks denken de groepen na over wat zij kunnen doen voor de directe omgeving van de school en/of voor de mensen in de wijk. De kernvraag is steeds: hoe zorgen wij samen voor een leefbare klas, een leefbare omgeving, een leefbaar dorp, een leefbare stad etc. Hoe zorgen wij voor een omgeving waarin we samen met anderen (met een diversiteit aan culturen) met plezier kunnen werken, wonen en leven?

Kenmerkend voor onze school is:

- Dat wij ieder jaar een inzamelingsactie houden voor de voedselbank;
- Dat leerlingen een aantal keren per jaar de omgeving met prikkers schoon maken;
- Dat deelname van leerlingen aan sport of culturele activiteiten door leerkrachten met ouders besproken wordt;
- Dat wij een breed scala aan activiteiten bieden om zo leerlingen te stimuleren op gebied van sport en cultuur: schooljudo, kickboksen, clinics van sportverenigingen, danslessen, het Leerorkest, deelname aan Kunst en cultuurmenu;
- Het uitvoeren van taakjes in de klas om samen ervoor te zorgen dat het lokaal verzorgd is;
- Het incidenteel uitvoeren van taakjes in school om ervoor te zorgen dat de school verzorgd is.
- Dat wij jaarlijks voor onze leerlingen de Koningssspelen organiseren.

Onze doelen op dit vlak zijn:

- Wij beschikken over een jaarkalender waarin aanvullende activiteiten op ons basisaanbod zijn opgenomen.

Deze nemen wij op in het schoolplan en de daaruit voorkomende jaarplannen.

Kwaliteitsindicatoren	
1.	Door een breed aanbod stimuleert de school leerlingen hun talenten te ontdekken. <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OR2 - Sociale en maatschappelijke competenties</i>
2.	Door het uitvoeren van taken in de klas stimuleert de school dat leerlingen zorgdragen voor hun omgeving. <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OR2 - Sociale en maatschappelijke competenties</i>

5.4 Digitaal burgerschap

Onze leerlingen maken niet alleen deel uit van onze maatschappij, maar ook van onze digitale maatschappij. Het laatste vraagt om effectief burgerschap. Dit aspect van burgerschap speelt met name een rol bij het gebruik van sociale media. Digitaal burgerschap betekent dat leerlingen bewust en verantwoord met sociale media leren omgaan. Ook bij het gebruik van internet, mobiele telefoon en andere media dienen zij een goede, verantwoordelijke burger te zijn.

De website www.curriculum.nu wijst op de relatie burgerschap en digitale geletterdheid. Eén van de tien bouwstenen is digitaal samenleven. Kennisnet verdeelt digitale geletterdheid in vier onderdelen:

1. Informatie en verwerking
2. ICT-basisvaardigheden
3. Computational thinking
4. Mediawijsheid

In het kader van dit beleidsstuk gaat het ons met name om burgerschap en mediawijsheid. Op de website www.curriculum.nu staat de volgende toelichting: in de onderbouw van het primair onderwijs beginnen leerlingen verschillende mediabronnen te gebruiken en ontdekken ze dat deze niet voor iedereen even toegankelijk zijn. Hiermee communiceren ze met anderen en zoeken en/of ontvangen ze informatie. Mediagebruik zal veelal spontaan en spelenderwijs plaats vinden, al dan niet op initiatief van de school. Gezien de complexiteit hiervan is de rol van volwassen hierbij van groot belang. In de bovenbouw van het primair onderwijs krijgen leerlingen meer inzicht in het eigen mediagebruik en ontwikkelen ze een kritische houding ten opzichte van bronnen en informatie. Het bewustzijn van de wijze waarop media invloed hebben op beeldvorming, waarheidsvinding en identiteit neemt toe. Leerlingen leren gevaren van mediagebruik te herkennen voor zichzelf en voor anderen en daarnaar te handelen: bepaalde media-uitingen vermijden of bij twijfel een volwassene inschakelen.

Primair vraagt digitaal burgerschap om kennis en kunde. We moeten onze leerlingen laten kennismaken met en gebruik laten maken van nieuwe technologieën. Tegelijkertijd moeten we aandacht besteden aan bijpassend gedrag. Oftewel: wat kun je met sociale media? Hoe kun je die effectief inzetten? Hoe maak je op een correcte manier gebruik van deze (nieuwe) media? Een relatief nieuw element is de omgang met fake-news, de stortvloed aan meningen die je aantreft op het internet en diverse sociale media en kunstmatige intelligentie. Op onze school vinden we het belangrijk om onze leerlingen te ontwikkelen tot kritische burgers, tot burgers die voortdurend afwegen wat past bij hun eigen ideeën en die informatie met voldoende distantie kunnen analyseren. In onze methode 'Vreedzaam' wordt aandacht besteed aan mediawijsheid.

Kenmerkend voor onze school is:

- Jaarlijks deelname aan de week van de mediawijsheid;
- Als er buiten school iets mis gaat met gebruik van social media, bespreken wij dit met de desbetreffende leerlingen en ouders en de groep(en) waar dit speelt, ook al vindt de gebeurtenis buiten de school plaats;
- Onze leerlingen beschikken vanaf groep 3 over een Chromebook. Er zijn duidelijke afspraken over hoe we dit CB gebruiken;
- De bovenbouw krijgt ieder jaar een training op het gebied van mediawijsheid.

Onze doelen op dit vlak zijn:

- Implementatie van de nieuwste versie van de methode 'Vreedzaam' omdat hierin een leerlijn mediawijsheid is opgenomen;
- Vaststellen van de leerlijnen digitale en informatievaardigheden, ontwikkelen van aanbod hierbij en implementeren;
- Vaststellen van de leerlijn computational thinking, ontwikkelen van aanbod hierbij en implementeren.

Deze nemen wij op in het schoolplan en de daaruit voorkomende jaarplannen.

Kwaliteitsindicatoren	
1.	De school creëert een oefenplaats die leerlingen ondersteunt bij het ontwikkelen van sociale en maatschappelijke competenties <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OR2 - Sociale en maatschappelijke competenties</i>
2.	Het personeel van de school is in zijn gedrag een voorbeeld voor de leerlingen <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OR2 - Sociale en maatschappelijke competenties</i>
3.	De school stemt het aanbod af op de leerlingenpopulatie en de leefwereld van de leerlingen <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OR2 - Sociale en maatschappelijke competenties</i>

5.5 Identiteit, solidariteit en diversiteit

Het thema Identiteit richt zich bij ons op school op twee te onderscheiden zaken. In de eerste plaats is het van belang dat we onze leerlingen kennis meegeven van, en respect hebben voor een diversiteit aan levensbeschouwingen en opvattingen. Identiteit en diversiteit zijn wat ons betreft gekoppelde begrippen. Onze leerlingen moeten kennis hebben van, en respect hebben voor sociale, culturele, etnische en levensbeschouwelijke verschillen. In de Nederlandse grondwet komt diversiteit terug in artikel 1: Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan.

Bij het thema Identiteit spelen de basiswaarden een belangrijke rol: vrijheid van meningsuiting, gelijkwaardigheid, begrip voor anderen, verdraagzaamheid, autonomie, afwijzen van onverdraagzaamheid en afwijzen van discriminatie. Met het leren omgaan met culturele diversiteit wordt meer specifiek bedoeld dat 'leerlingen kennis hebben van en kennismaken met verschillende achtergronden en culturen van leeftijdsgenoten'. Deze specificatie is sinds 2006 verankerd in de wet op het primair en voortgezet onderwijs.

In de tweede plaats betrekken wij het begrip 'Identiteit' op de persoonlijke identiteit, op persoonsvorming. Het gaat daarbij om het ontdekken en ontwikkelen van de eigen persoon en persoonlijke opvattingen. Centraal staat daarbij de vragen: wie ben ik en wat vind ik? Wij vinden het van groot belang dat onze leerlingen stevig in hun schoenen staan, dat ze duidelijke (eigen) mening hebben en dat ze ook staan voor die mening. Bij dit aspect van burgerschap gaat het bijvoorbeeld om zaken als gezondheid (gezond leven), de kijk op maatschappelijke vraagstukken en seksualiteit. In 2012 is het respecteren van diversiteit, waaronder seksuele diversiteit, expliciet opgenomen in de kerndoelen.

Kenmerkend voor onze school is:

- Wij bieden een structureel aanbod voor seksuele voorlichting met behulp van de module Vreedzame Kriebels, passend bij "Vreedzaam";
- Op dit moment hebben wij onvoldoende aandacht voor levensbeschouwing (wereldgodsdiensten en levensovertuigingen);
- Jaarlijks voeren wij een schoolproject uit waar iedere keer een ander werelddeel centraal staat. Iedere groep kiest één land van dit werelddeel en behandelt dit in de breedste zin van het woord waaronder cultuur. Keuze wordt gemaakt door met leerlingen hierover te spreken en af te stemmen met collega's.
- Onze populatie is redelijk divers, waardoor kennismaken met verschillende achtergronden en cultuur vanzelfsprekend is;
- Wij bevorderen gezond gedrag door het stimuleren van fruit eten (schoolfruitregeling), het drinken van water, het stimuleren van sport en aandacht voor bewegen gedurende de dag.

Onze doelen op dit vlak zijn:

- Visie ontwikkeling of wij een zogenaamde 'gezonde school' willen zijn en aan de voorwaarden hiervoor willen voldoen.
- Opname van activiteiten met betrekking tot deze onderwerpen in onze burgerschap jaarkalender.
- Oriëntatie op aanbod op gebied van levensbeschouwing, keuze en implementatie.

Deze nemen wij op in het schoolplan en de daaruit voorkomende jaarplannen.

Kwaliteitsindicatoren	
1.	De school stimuleert het eten van fruit en andere gezonde tussendoortjes. <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OR2 - Sociale en maatschappelijke competenties</i>

5.6 Maatschappelijke thema's

Ons vijfde doel luidt: we zorgen voor kennis en een attitude (kritische zin) m.b.t. actuele, maatschappelijke thema's. Onze leerlingen kunnen een standpunt innemen en hun mening over maatschappelijke thema's effectief verwoorden. Dit doel hangt samen met het thema Identiteit (doel vier) en is afgeleid van de bouwsteen Burgerschap op de website www.curriculum.nu.

Op de website staat: burgerschapsonderwijs daagt leerlingen ook uit om verbanden te leggen tussen hun eigen leefwerelden en de grotere (mondiale) maatschappelijke vraagstukken. Het gaat bijvoorbeeld om globalisering, duurzaamheid en technologie. Leerlingen leren kritisch na te denken en te reflecteren op complexe, vaak ethisch geladen vraagstukken. Door het ontdekken van mogelijkheden om zelf iets te doen aan deze vraagstukken, ontwikkelen leerlingen een actieve houding. Zij leren in gesprek te gaan met anderen en elkaars standpunten te bevragen. Zo ontwikkelen zij hun eigen opvattingen.

In alle groepen, aangepast aan het leeftijdsniveau, wordt aandacht besteed aan het nieuws van die dag of die week. Dit gebeurt door het kijken naar uitzendingen van het Jeugdjournaal, Klokhuis en Huisje-Boompje-beestje en aansluitende gesprekken in de klas. De leefomgeving en de maatschappij van alle dag krijgen op deze manier wekelijks aandacht in de school.

Op onze school besteden we in ons lesprogramma expliciet aandacht aan maatschappelijke thema's. Via de begrijpend leesmethode Nieuwsbegrip (vanaf groep 5) komen geregeld actuele thema's aan bod. Hiermee spelen wij in op de actualiteit. Iedere groep krijgt daarnaast een aantal keren per jaar een les waarbij zo'n thema centraal staat. De thema's die aan bod komen worden jaarlijks vastgesteld door de werkgroep Burgerschap. Voorwaardelijk is dat de vastgestelde thema's besproken kunnen worden vanuit meerdere perspectieven. Daardoor leren onze leerlingen een standpunt te verwoorden en in te nemen.

Kenmerkend voor onze school is:

Kwaliteitsindicatoren	
1.	Op onze school bieden we de leerlingen ieder jaar een aantal maatschappelijke thema's aan. <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OP1 - Aanbod</i>
2.	De thema's worden vastgesteld door het ontwikkelteam Burgerschap. <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OP1 - Aanbod</i>
3.	De keuze van de thema's wordt besproken met de MR. <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard SKA1 - Visie, ambities en doelen</i>
4.	De keuze van de thema's wordt met ouders/verzorgers gedeeld via de nieuwsbrief Kristalhelder. <i>Eigen kwaliteitsaspect bij standaard OP1 - Aanbod</i>

5.7 Algemene en culturele ontwikkeling

Wij vinden de algemene ontwikkeling van onze leerlingen van belang voor het goed functioneren in de samenleving. Algemene ontwikkeling is wat ons betreft van veel zaken genoeg weten (basiskennis) om een normaal, alledaags gesprek te kunnen voeren of een normale, alledaagse tekst te kunnen begrijpen. Er bestaat geen canon Algemene ontwikkeling en daarom moeten we zelf vaststellen wat we onze leerlingen willen meegeven in het kader van hun algemene ontwikkeling.

Wij bezien algemene ontwikkeling ook in het kader van de zogenaamde brede ontwikkeling. Daarbij gaat het er om dat de leerlingen zich ontwikkelen tot competente personen, tot personen die kunnen denken, kunnen (in)voelen en situationeel kunnen handelen. Ten aanzien van de brede ontwikkeling onderscheiden we het cognitieve, het creatieve, het sociaal-emotionele, het zintuiglijke en het motorische. Deze aspecten hangen met elkaar samen en ze beïnvloeden elkaar wederzijds.

Een belangrijk aspect m.b.t. de algemene (brede) ontwikkeling van onze leerlingen vinden wij de meer algemene culturele en creatieve ontwikkeling. Dat wel in de meest brede zin van het woord. Wij vinden het belangrijk dat onze leerlingen beschikken over basiskennis met betrekking tot de literatuur, poëzie, beeldende kunst, schilderkunst, muziek, dans etc.

Kenmerkend voor onze school is:

- Een leerlijn voor muziek met behulp van de methode 123Zing;

- Deelname van alle groepen aan het kunst- en cultuurmenu van Kunst Centraal (waaronder ook heemkunde) op basis van een uitgebalanceerd aanbod;
- Jaarlijks vijf á zes lessen dansen aan alle groepen gegeven door een dansdocente;
- Met behulp van het Jeugd Educatiefonds hebben alle groepen jaarlijks één of meerdere activiteiten die bijdragen aan algemene en/of culturele ontwikkeling. Hierin worden (jaarlijks) bewuste keuzes gemaakt.

Een methode voor wereldoriëntatie draagt ook bij aan algemene en culturele ontwikkeling. Op dit moment is de school zich aan het oriënteren op een passend aanbod.

Onze doelen op dit vlak zijn:

- Visie ontwikkeling op gebied van kunst en cultuur met bijpassend aanbod kiezen en vastleggen;
- Keuze en implementatie van een methode voor wereldoriëntatie.

Deze nemen wij op in het schoolplan en de daaruit voorkomende jaarplannen.

5.8 Internationalisering

Op onze school vinden we Engels een basisvak. We geven vanaf groep 6 wekelijks 30 minuten les in de Engelse taal en cultuur. Dit doen wij met behulp van de methode 'Groove me' die uitgaat van de kracht van muziek en het ritme van de taal, de melodie van de woorden. Willen begrijpen wat je idolen zingen. Popmuziek brengt onze leerlingen letterlijk in beweging. Daarom gebruiken we populaire songs van het moment als basis voor Engels. Alle vaardigheden komen aan bod: luisteren, lezen, spreken en schrijven. Zodoende is differentiëren makkelijk en kunnen kinderen van verschillende niveaus het meeste uit de lessen halen. Allerlei onderdelen waarmee de woordenschat en zelfredzaamheid van de kinderen vergroot wordt om ook in het buitenland te kunnen verbinden met de mensen om hen heen.

Het onderwijs hoort de leerlingen voor te bereiden op een maatschappij die globaliseert. Daarom willen wij op onze school in de bovenbouw ook aandacht besteden aan internationalisering. Dit thema wordt in de bovenbouw (groep 6 t/m 8) nadrukkelijk gekoppeld aan het thema 'Maatschappelijke vraagstukken'. Bij dit thema wordt standaard omgezien naar de internationale context van het vraagstuk.

Omdat we internationalisering belangrijk vinden, zou het hebben van contacten met een school voor primair onderwijs in het buitenland een hele mooie kans zijn. We gaan onderzoeken of dit binnen het huidige lesaanbod mogelijk is.

Kenmerkend voor onze school is:

- Op school bieden we Engels met een aansprekende methode voor onze leerlingen

Onze doelen op dit vlak zijn:

- Onderzoeken of contacten en communicatie door leerlingen met een basisschool in het buitenland mogelijk is.

Deze nemen wij op in het schoolplan en de daaruit voorkomende jaarplannen.

6 Ons aanbod en onze aanpak

6.1 Ons schoolcurriculum

Wij beschouwen burgerschap als een belangrijk en wezenlijk onderdeel van ons onderwijsprogramma. Natuurlijk komt burgerschap aan bod bij diverse andere vakken en vakonderdelen. Omdat wij burgerschapsonderwijs als een kerntaak (en kernvak) zien, kiezen we daarnaast (en vooral) voor een longitudinale, planmatige en gestructureerde aanpak. Hiervoor gebruiken wij de methode "Vreedzaam" die dekkend is voor de kerndoelen van het vak burgerschap. Deze methode is doelgericht, samenhangend en herkenbaar.

De sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen komt in alle groepen wekelijks minimaal 40 minuten aan de orde. Op die manier willen we ook aandacht besteden aan de andere aspecten van burgerschap.

Wij onderscheiden ten aanzien van burgerschap op onze school per jaar zes blokken

Er zijn voor alle groepen in totaal 38 lessen, verdeeld over 6 lesblokken:

1. We horen bij elkaar – groepsvorming (10 lessen)
2. We lossen conflicten zelf op – conflicthantering (6 lessen)
3. We hebben oor voor elkaar – communicatie (6 lessen)
4. We hebben hart voor elkaar – gevoelens (6 lessen)
5. We dragen allemaal een steentje bij – verantwoordelijkheid (4 lessen)
6. We zijn allemaal anders – diversiteit (6 lessen)

Groep 8 heeft een wat aangepast programma, met o.a. een apart programma over afscheid nemen.

Daarnaast worden veel doelen van burgerschap gedekt door onze methode voor wereldoriëntatie.

6.2 Onze aanpak

Onze school heeft vastgesteld wanneer welk doel aan bod komt (zie de vorige paragraaf). Het is aan de leraren (de professionals) om invulling te geven aan de vastgestelde doelen. Zij weten als geen ander wat hun leerlingen nodig hebben, wat aansluit bij hun belevingswereld en wat er speelt en leeft m.b.t. actuele ontwikkelingen en wat er relevant is.

Met ouders wordt schoolbreed via de nieuwsbrief gecommuniceerd welk blok/ thema aan de orde is. Leerkrachten kunnen dit aanvullen met groep specifieke berichten via Parro.

Ieder blok wordt door de werkgroep Vreedzaam, soms samen met leerlingen, schoolbreed geopend. In de school is het thema van het desbetreffende blok zichtbaar, evenals de leerlingen die in de desbetreffende maand jarig zijn.

De leraren van onze school gebruiken een methode voor de sociaal-emotionele ontwikkeling (groep 1 t/m 8). Deze methode, 'Vreedzaam' komt wekelijks aanbod. De doelen per les staan vermeld in de handleiding. Op schoolniveau (werkgroep Burgerschap) wordt vastgesteld welke maatschappelijk vraagstukken in een bepaald jaar worden behandeld.

De leraren zetten de methode 'Vreedzaam', middelen en materialen in om de leerdoelen te realiseren. Zij zorgen voor werkvormen die passen bij de (ontwikkelingsfase) van de leerlingen en zorgen zij voor actieve betrokkenheid.

Er is in de lessen aandacht voor:

- coöperatieve werkvormen
- transfer naar het 'echte leven'
- woordenschatuitbreiding
- leerkrachtgedrag (na de les)
- suggesties na de les om ook buiten de les aandacht te kunnen besteden aan het thema
- suggesties voor ouders

Tenslotte zorgen zij voor oefensituaties (trainingen) gericht op de basiswaarden van de democratische rechtsstaat en gericht op de ontwikkeling van de vastgestelde sociale en maatschappelijke competenties. Wij hanteren hierbij de uitspraak 'storingen gaan voor'. Als er een incident heeft plaatsgevonden wat effect heeft op het welbevinden van

(een deel) van de groep, is dit het moment om met de groep in gesprek te gaan en dit aan te grijpen om burgerschap vorm te geven.

Structuur van een les:

De les begint met een 'binnenkomer': een korte, speelse activiteit, het signaal dat er nu op een minder cognitieve manier gewerkt wordt dan meestal het geval is. Samen met de leerlingen wordt daarna de agenda (het overzicht van de les) en het doel van de les doorgenomen: wat gaan we leren? Daarna volgen activiteiten rond het thema van de les in zeer gevarieerde werkvormen. Na deze leskern wordt de leerlingen in de evaluatie ('wat hebben we geleerd?') gevraagd hun mening over de les te geven en wordt teruggegrepen op het doel van de les. De les wordt afgesloten met een 'afsluiter' (opnieuw een korte, speelse activiteit).

De leraren sluiten bij het ontwikkelen van de les(sen) altijd aan bij de kenmerken van hun leerlingen, de leefwereld en de actualiteit.

6.3 Toetsing en afsluiting

Op dit moment is er nog geen sprake van structurele toetsing. Leerkrachten observeren de leerlingen en stemmen af indien nodig. Wij verwachten dat de methodeontwikkelaars in de toekomst toetsen zullen ontwikkelen zodat wij vorderingen van leerlingen kunnen volgen.

Tot die tijd maken wij gebruik van ons leerlingvolgsysteem Zien en Kindbegrip om de sociaal emotionele ontwikkeling te volgen. Daarnaast houdt de leerkracht per blok van de Vreedzame school een observatielijst bij en geeft hier op aan in hoeverre leerlingen de doelen van dat blok beheersen.

Zo hebben we per groep en op schoolniveau zicht op de ontwikkeling van de leerlingen via de afsluiting van de zes blokken.

Daarnaast laten we de leerlingen van groep 6 t/m 8 één keer per vier jaar de Vragenlijst Burgerschap Leerlingen (WMK) invullen. De uitslagen worden met de leerlingen en de leerlingenraad besproken en voorzien van actiepunten.

Doelen die wij willen behalen:

- Vormgeven van observatielijsten burgerschap gerelateerd aan 'Vreedzaam';
- Inplannen afname vragenlijst burgerschap voor de groepen 6, 7 en 8;
- Volgen van ontwikkelingen op gebied van toetsontwikkeling burgerschap en hierop inspelen.

6.4 Ons schoolklimaat - de school als oefenplaats (leerlingenraad)

Het Onderzoekskader van de Inspectie van het Onderwijs beschrijft in de standaard Schoolklimaat (VS2) de eisen m.b.t. het schoolklimaat. Het schoolklimaat moet bijdragen aan het ontwikkelen van sociale en maatschappelijke competenties. De omschrijving van de basiskwaliteit zegt: de school bereidt de leerlingen voor op het leven in de maatschappij. Zij creëert daarvoor een oefenplaats voor de ondersteuning van de sociale en maatschappelijke competenties. In de school doen de leerlingen ervaring op met de basiswaarden van de democratische rechtsstaat en de pluriforme samenleving.

Ons schoolklimaat is open en veilig, met oog voor diversiteit. Wij waarderen verschillen en er is ruimte voor verschillende meningen. We gaan respectvol om met mensen die anders denken en/of anders doen. Ons schoolklimaat is veilig en open genoeg om je opvattingen kenbaar te maken, open en veilig om te zijn wie je bent, of wie je wil zijn. We leren onze leerlingen om respect te hebben voor meningen die afwijken van de eigen mening, we leren ze zelf een mening te hebben en daarvoor te staan. Om dit alles te realiseren hanteren we bij ons op school gedragsregels. We besteden tijd aan het (in)oefenen van de gedragsregels, en de leerlingen worden begeleid bij het zo mogelijk zelf oplossen van problemen en conflicties. De professionals vertonen voorbeeldgedrag. Zij maken door hun gedrag, hun houding en hun vaardigheden de visie van de school op burgerschap zichtbaar, ze laten aan de leerlingen zien hoe het hoort.

Het oefenen van de sociale en maatschappelijke competenties komt aan bod in ons curriculum, de zes blokken per jaar die steeds bestaan uit ongeveer zeven weken. Daarnaast uiteraard in de praktijk van alledag. Specifiek vormt onze school een oefenplaats voor de sociale en maatschappelijke competenties in de lessen, de groepsvergaderingen en de leerlingenraad.

De leerlingenraad bestaat uit zeven leerlingen die democratisch gekozen worden (uit de groepen 5 tot en 8 met ieder leerjaar één leerling). De leerlingenraad wordt voorgezeten door een leerling met daarbij ondersteuning van de directie. De leerlingen van de leerlingenraad overleggen in hun groep (groepsvergadering) over thema's die in de

raad besproken kunnen worden. In de groepsvergadering wordt ook het verslag besproken van de bijeenkomsten van de raad. De leerlingenraad schrijft na iedere vergadering een kort verslag in de nieuwsbrief. De werkwijze en uitgangspunten van de leerlingraad zijn vastgelegd in bijgevoegd document.

Bijlagen

1. Statuut leerlingraad

7 Kwaliteitscultuur

7.1 Kwaliteitscultuur en -structuur

Onze school heeft een visie en doelen vastgesteld voor goed burgerschapsonderwijs. Vanzelfsprekend is het noodzakelijk dat de leraren de doelen realiseren. Dat gaat niet vanzelf. Daarom hebben wij een kwaliteitscultuur en –structuur ingericht die ondersteunend is aan het burgerschapsonderwijs. De schoolleiding zorgt ervoor, dat de visie en de doelen bekend zijn en dat de leraren gestalte kunnen geven aan de doelen. Daartoe organiseert de schoolleiding interne en externe scholing (professionalisering). Ons team werkt planmatig samen om op een correcte wijze vorm te geven aan burgerschapsonderwijs. Waar nodig en mogelijk betrekken wij externe deskundigen, ouders en/of leerlingen bij onze gezamenlijke leer- en verbeteractiviteiten.

Essentieel voor onze kwaliteitscultuur is de afspraak dat we het gebruik van de methode de Vreedzame school jaarlijks evalueren en bespreken. De schoolleiding zal daartoe zorgen voor voldoende faciliteiten (in tijd en middelen).

Door dit alles te doen spreken wij allen dezelfde 'burgerschapstaal'. Wij benutten alle kansen, op alle niveaus (team, leerlingen, ouders), dat er sprake is van democratisch handelen. Daar waar het passend is benoemen we bij leerlingen ook dat een bepaald onderwerp bij 'burgerschap' hoort.

Doelen die wij willen behalen:

- Opname van evaluatie burgerschapsonderwijs in de kwaliteitskalender en uitvoeren zoals gepland.
- Scholing op het vak van burgerschap in het algemeen, de nieuwe versie van de methode 'Vreedzaam' in het bijzonder.
- Scholing op gebied van seksuele voorlichting in het algemeen en de module 'Vreedzame kriebels' in het bijzonder.

7.2 Personeelsbeleid

Het thema Burgerschap is een wezenlijk onderdeel van ons personeelsbeleid. Onze gesprekkencyclus bestaat uit een startgesprek, voortgangsgesprek en beoordelingsgesprek. De cyclus wordt in twee jaar doorlopen.

Burgerschap is een thema bij alle onderdelen van de gesprekkencyclus. De leraren evalueren jaarlijks of ze voldoende in staat zijn om goed burgerschapsonderwijs te verzorgen. Ze stellen in samenspraak met collega's actiepunten vast gericht op het verbeteren van hun lesgeven in burgerschap.

Tenslotte is het geven van burgerschapsonderwijs een thema bij de observaties en de ontwikkel- en beoordelingsgesprekken.

Doel:

- Opname van burgerschap in de gesprekkencyclus met behulp van het instrument Bardo.

7.3 Specialismen

Onze school beschikt over een werkgroep Vreedzaam en over een ontwikkelteam Burgerschap. De werkgroep draagt zorg voor het levend houden van 'Vreedzaam' en het organiseren van alle activiteiten die daarbij horen. Het ontwikkelteam Burgerschap heeft als taak het implementeren van het basisvak 'burgerschap' Zowel de werkgroep Vreedzaam als het ontwikkelteam Burgerschap zijn op de hoogte van de actuele ontwikkelingen m.b.t. burgerschap. Zij informeren het team jaarlijks over ontwikkelingen op het terrein van burgerschap.

In het kader van de sociale ontwikkeling heeft onze school een gedragswetenschapper en een jeugdzorgwerker die zorg kunnen bieden bij gedragsproblemen. Dit doen zij in samenspraak met de desbetreffende leerkracht en commissie van begeleiding. De schoolarts maakt ook deel uit van de commissie van begeleiding. De jeugdzorgwerker kan de link zijn naar het sociaal wijkteam als er externe ondersteuning nodig is.

Doel:

- Werkwijze werkgroep 'Vreedzaam' met bijbehorende taken herzien zodat de taak van team op de hoogte houden van actuele ontwikkelingen geborgd is. Dit in afstemming met de taken van het ontwikkelteam burgerschap.

8 Zorg voor kwaliteit

8.1 Algemeen

Op onze school streven we ernaar om kwalitatief goed burgerschapsonderwijs te verzorgen. Onze uitgangspunten zijn:

- Ons burgerschapsonderwijs voldoet aan wettelijke eisen
- Ons burgerschapsonderwijs sluit aan bij de verwachtingen van de samenleving (zie het waarderingskader van de Inspectie van het Onderwijs)
- Ons burgerschapsonderwijs is doelgericht
- Wij zorgen ervoor dat er samenhang is in ons burgerschapsonderwijs
- Ons burgerschapsonderwijs sluit aan bij de behoeften van de leerlingen
- Ons burgerschapsonderwijs sluit aan bij wat wij zelf belangrijk vinden
- Ons burgerschapsonderwijs sluit aan bij onze visie
- Ons burgerschapsonderwijs sluit aan bij onze mens- en maatschappijvisie

Beoordeling

Omschrijving	Resultaat
Basiskwaliteit PO 2021 - Aanbod (OP1)	3
Basiskwaliteit PO 2021 - Pedagogisch-didactisch handelen (OP3)	4
Basiskwaliteit PO 2021 - Veiligheid (VS1)	4
Basiskwaliteit PO 2021 - Schoolklimaat (VS2)	3
Basiskwaliteit PO 2021 - Sociale en maatschappelijke competenties (OR2)	2
Basiskwaliteit PO 2021 - Visie, ambities en doelen (SKA1)	4

Actiepunt	Prioriteit
De school zorgt ervoor dat het aanbod bijdraagt aan het bijbrengen van respect voor en kennis van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat	hoog
Het personeel van de school is in zijn gedrag een voorbeeld voor de leerlingen	laag
De school heeft ambitieuze verwachtingen (vastgesteld) over het niveau dat de leerlingen kunnen bereiken m.b.t. de sociale en maatschappelijke competenties	hoog
De school heeft de (te bereiken) sociale en maatschappelijke competenties vastgesteld met als uitgangspunt het vervolgonderwijs	hoog
De school heeft de (te bereiken) sociale en maatschappelijke competenties vastgesteld met als uitgangspunt de maatschappij	hoog
De school heeft onderbouwd welke resultaten ze wil bereiken m.b.t. de sociale en maatschappelijke ontwikkeling	hoog
De school brengt de resultaten m.b.t. de sociale en maatschappelijke ontwikkeling betrouwbaar en inzichtelijk in kaart	hoog
De school spant zich aantoonbaar in om de doelen voor de sociale en maatschappelijke competenties te laten realiseren	hoog
De school kan aantonen dat zij haar doelen m.b.t. de sociale en maatschappelijke ontwikkeling behaald heeft	hoog

8.2 Kwaliteitszorg

Onder kwaliteitszorg verstaan we het vaststellen en realiseren van onze doelen, het meten of onze doelen in voldoende mate zijn bereikt en tenslotte het borgen of verbeteren van onze kwaliteit. In dit document hebben we onze missie, onze visie, onze kernwaarden en onze doelen voor burgerschap vastgesteld. Ieder doel hebben we nader

uitgewerkt en voorzien van kenmerken (kenmerkend voor onze school is ...). Daarnaast is burgerschap opgenomen in de kwaliteitskaarten OP 2, OP 3, VS 1, OR1, SKA 1, 2 en 3 waarin de ambities beschreven zijn voor bepaalde deelaspecten (thema):

Daarmee hebben we onze kwaliteit uitvoerig beschreven. Naast de kwaliteitskaarten beschikken we over een aantal vragenlijsten om bepaalde aspecten van burgerschap te meten. We meten de kwaliteit van ons burgerschapsonderwijs op de volgende wijze (zie ook onze meerjarenplanning):

1. Meting Basiskwaliteit (2 x per vier jaar)
2. Quick Scan Burgerschap (1 x per vier jaar)
3. Schooldiagnose IJkpunten voor goed burgerschapsonderwijs (1 x per vier jaar)
4. Vragenlijst Burgerschap leerlingen (2 x per vier jaar)
5. Sociale ontwikkeling (jaarlijks via Zien! en Kindbegrip)
6. Vragenlijst Veiligheid Leerlingen (jaarlijks): gegevens worden aangeleverd bij de inspectie
7. Vragenlijst Diversiteit Ouders en Leerlingen (1 x per vier jaar)

Op basis van de uitslagen stellen we actiepunten vast. De gekozen actiepunten worden opgenomen in een projectplan (werkgroep), in het jaarplan of in het schoolplan.

Doelen:

- Inrichten van kwaliteitsmetingen in de kwaliteitskalender en deze volgens planning uitvoeren;
- Indien nog niet gedaan opnemen van burgerschap in desbetreffende kwaliteitskaarten.

Beoordeling

Omschrijving	Resultaat
Nulmeting PO 2021 - Burgerschap (1)	2,21

Actiepunt	Prioriteit
Onze school beschikt over een visie op Burgerschap	hoog
Onze school heeft de doelen voor Burgerschap vastgesteld	hoog
Onze school heeft de visie en de doelen opgenomen in de schoolgids	hoog
Onze school heeft vastgesteld welke basiswaarden en burgerschapsvaardigheden aan de orde komen in het curriculum	hoog
Onze school heeft vastgesteld welke maatschappelijke thema's aan de orde komen in het curriculum	hoog
Onze school heeft een aanbod gericht op het respectvol omgaan met diversiteit	hoog
Onze school beschikt over een curriculum (leerlijn) voor Burgerschap	hoog
Onze school evalueert systematisch het thema Burgerschap en stelt op basis van de evaluatie actiepunten vast	hoog
Onze school bevraagt systematisch de leerlingen op burgerschapsvaardigheden	hoog
Onze school zorgt voor verantwoording en dialoog op basis van uitgevoerde evaluaties en metingen	hoog

8.3 IJkpunten voor goed burgerschapsonderwijs

Wij maken gebruik van het instrument ParnasSys WMK. Wij hanteren de vragenlijsten die gebaseerd zijn op het wettelijk kader en analyseren de uitslagen en stellen op basis van een gesprek en keuzes onze actiepunten vast. De uitslagen, de analyse en de gekozen actiepunten worden gecommuniceerd met het team, de MR en het bestuur. In de schoolgids publiceren wij e.e.a. op hoofdlijnen.

8.4 Publieke verantwoording

In het Onderzoekskader (2021) van de Inspectie van het Onderwijs staat SKA3: Evaluatie, verantwoording en dialoog.

In dat kader evalueren we jaarlijks het thema Burgerschap onder leiding van de werkgroep Vreedzaam en het ontwikkelteam Burgerschap.

In het kader van 'dialogoog' bespreken we de uitkomsten van zelfevaluaties, vragenlijsten (zie Kwaliteitszorg), onze analyses en de voorgenomen acties met ons bestuur (tijdens kwaliteitsgesprekken) en de MR. In ons jaarplan en onze schoolgids leggen we verantwoording af over onze activiteiten met betrekking tot burgerschap. Het jaarplan en de schoolgids worden gepubliceerd op onze website. Daardoor is al de informatie beschikbaar voor alle ouders/verzorgers van de school.

In het schoolplan en de schoolgids hebben we onze missie, visie en doelen opgenomen. In het schoolplan staat ook vermeld hoe we zorgdragen voor een cultuur en oefenplaats waarin de basiswaarden centraal staan. Tenslotte geeft het schoolplan inzicht in de monitoring van burgerschap, informatie over de ondersteuning en facilitering van de leraren en de actiepunten voor de komende jaren. In de schoolgids geven we de uitslagen van metingen (op hoofdlijnen), de actiepunten naar aanleiding van de metingen en de evaluatie van de uitgevoerde actiepunten.

Doelen:

- Opnemen burgerschap in de schoolgids: missie, visie en doelen en, indien van toepassing, de uitslagen van metingen (op hoofdlijnen), de actiepunten naar aanleiding van de metingen en de evaluatie van de uitgevoerde actiepunten.

8.5 De module Burgerschap

In ons schoolplan hebben we op hoofdlijnen alle wettelijke zaken m.b.t. burgerschap beschreven. We verwijzen daar steeds naar de Module Burgerschap die we gebruiken (Mijn Schoolplan). De werkgroep Burgerschap en directie zijn eigenaar van deze module. Eén keer per jaar (juni) wordt de inhoud van de module aangepast als dat noodzakelijk is. Daarna volgt in alle gevallen een (evaluatie) gesprek met het team.

9 Taakverdeling

9.1 Organisatie (wie doet wat)

Het realiseren van burgerschapsonderwijs vraagt veel van ons team en daarom om een heldere taakverdeling. De onderstaande tabel geeft een overzicht van wie doet wat en wanneer. De werkgroep Burgerschap is de eigenaar van het activiteitenoverzicht. Ze zorgt ervoor dat de taken tijdig en naar behoren worden uitgevoerd.

Wat	Wie	Wanneer
Meting Basiskwaliteit	Directeur	1 x per twee jaar
Meting Burgerschap (Quick Scan)	Directeur	1 x per vier jaar
Meting Schooldiagnose Burgerschap	Directeur	1 x per vier jaar
Afname vragenlijst Burgerschap (1 x per 2 jaar)	Directeur	April
Afname LOVS Zien! en Kindbegrip	Gedragwetenschapper en leraren	2 x per jaar
Afname Vragenlijst Diversiteit	Ouders en leerlingen	1 x per vier jaar – april
Dialogoog met bestuur en MR (kwaliteitsgesprekken per trimester)	Directeur	April-september-december
Burgerschap en jaarplan	Directeur	Mei-juni
Burgerschap en schoolgids	Directeur	Mei-juni
Vaststellen van maatschappelijke vraagstukken	Ontwikkelteam burgerschap	April-mei
Redigeren van het beleidsstuk (1 x per jaar)	Werkgroep burgerschap en directeur	Juni
Invullen van het curriculum	Leraren	Cursusjaar
Observaties van leerlingen/ toetsen van leerlingen	Leraren	Cursusjaar
Evaluatie Burgerschap	Werkgroep burgerschap en team	Mei

10 Actiepunten 2022-2023

Hoofdstuk / paragraaf	Actiepunt	Prioriteit
Algemeen	De school zorgt ervoor dat het aanbod bijdraagt aan het bijbrengen van respect voor en kennis van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat	hoog
	De school heeft ambitieuze verwachtingen (vastgesteld) over het niveau dat de leerlingen kunnen bereiken m.b.t. de sociale en maatschappelijke competenties	hoog
	De school heeft de (te bereiken) sociale en maatschappelijke competenties vastgesteld met als uitgangspunt het vervolgonderwijs	hoog
	De school heeft de (te bereiken) sociale en maatschappelijke competenties vastgesteld met als uitgangspunt de maatschappij	hoog
	De school heeft onderbouwd welke resultaten ze wil bereiken m.b.t. de sociale en maatschappelijke ontwikkeling	hoog
	De school brengt de resultaten m.b.t. de sociale en maatschappelijke ontwikkeling betrouwbaar en inzichtelijk in kaart	hoog
	De school spant zich aantoonbaar in om de doelen voor de sociale en maatschappelijke competenties te laten realiseren	hoog
	De school kan aantonen dat zij haar doelen m.b.t. de sociale en maatschappelijke ontwikkeling behaald heeft	hoog
Kwaliteitszorg	Onze school beschikt over een visie op Burgerschap	hoog
	Onze school heeft de doelen voor Burgerschap vastgesteld	hoog
	Onze school heeft de visie en de doelen opgenomen in de schoolgids	hoog
	Onze school heeft vastgesteld welke basiswaarden en burgerschapsvaardigheden aan de orde komen in het curriculum	hoog
	Onze school heeft vastgesteld welke maatschappelijke thema's aan de orde komen in het curriculum	hoog
	Onze school heeft een aanbod gericht op het respectvol omgaan met diversiteit	hoog
	Onze school beschikt over een curriculum (leerlijn) voor Burgerschap	hoog
	Onze school evalueert systematisch het thema Burgerschap en stelt op basis van de evaluatie actiepunten vast	hoog
	Onze school bevraagt systematisch de leerlingen op burgerschapsvaardigheden	hoog
	Onze school zorgt voor verantwoording en dialoog op basis van uitgevoerde evaluaties en metingen	hoog

11 Meerjarenplanning 2022-2023

Hoofdstuk / paragraaf	Verbeterdoel
Kwaliteitszorg	Onze school beschikt over een visie op Burgerschap
	Onze school heeft de doelen voor Burgerschap vastgesteld
	Onze school heeft de visie en de doelen opgenomen in de schoolgids
	Onze school heeft vastgesteld welke basiswaarden en burgerschapsvaardigheden aan de orde komen in het curriculum
	Onze school heeft een aanbod gericht op het respectvol omgaan met diversiteit

Het burgerschap geeft globaal de verbeterdoelen aan. Per jaar zullen we de verbeterdoelen uitgebreider beschrijven (SMART) in het jaarplan. Aan het eind van ieder kalenderjaar zullen we terugblikken of we de verbeterdoelen in voldoende mate gerealiseerd hebben. We plannen daartoe jaarlijks een evaluatiemoment. Tevens bespreken we tijdens de evaluatie de opbrengsten van de school. De bevindingen worden opgenomen in het jaarverslag.